

Genişletilmiş Özet

Giriş

Tütün kullanımı önlenebilir bir halk sağlığı sorunu olmakla birlikte günümüzde her yıl sekiz milyondan fazla kişinin ölümüne neden olmaktadır. Günümüzde tütün endüstrisinin en önemli hedef gruplarında biri kadınlardır. Türkiye 2013'te MPOWER politika paketindeki stratejilerin tamamını yerine getiren ilk ülke olmuştur. Türkiye'de GATS verilerine göre 2008-2012 döneminde tütün kullanımında azalış görölse de 2012-2016 döneminde tekrar artış gözlenmiştir. Bu artış detaylı incelendiğinde %38,9'luk bir yükselişe en yüksek artışın kadınlarda olduğu görölmektedir.

Türkiye'de şimdiye kadar elde edilen veriler ve uygulanan programlara rağmen tütün kullanımında, özellikle de kadınlarda istenen başarıya ulaşılamamıştır. Kadınlarda tütün kullanım sürecinin altında yatan temel nedenlerin aydınlatılması tütün kontrolü politika ve programlarının da başarısını artıracaktır. Çalışmamızın amacı Türkiye'nin batısındaki Aydın ilindeki kadınlarda tütün kullanım sıklığını saptamak ve tütün kullanımı ile ilişkili olan faktörleri belirleyebilmek, tütün kullanım deneyimini baştan sona bir süreç içerisinde değerlendirmektir.

Yöntem

Araştırma karma yöntemli olup kantitatif aşaması kesitsel araştırma yöntemi ile kalitatif aşama fenomenolojik desen ile gerçekleştirilmiştir.

Kantitatif aşamada çalışma evrenini Aydın ilinde ikamet eden 18 yaş üzerindeki kadınlara oluşturmaktadır. Örneklem büyüklüğu (n=2237) ve örnekleme (üç aşamalı tabakalı küme örnekleme) Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılmıştır.

Kalitatif aşamada katılımcı grubunu tütün kullanan kadınlara (TKK), tütün kullanan kadınların birlikte yaşadıkları hane içinden aile üyeleri (TKY), tütün konusunda çalışmaları ve deneyimi olan halk sağlığı profesyonelleri (HSP) oluşturmaktadır. Veri doygunluğu göz önünde bulundurularak TKK'da 37 kişiyle, 8 Odak Grup Görüşmesi (OGG), 8 kişiyle 8 Derinlemesine Görüşme (DG) ve 2 gözlem gerçekleştirilmiş, 45 kişi ile sonlandırılmıştır. TKY olarak 2 kişiyle 2 DG gerçekleştirilmiştir. HSP olarak 10 kişiyle 10 DG gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Kantitatif Bulgular

Çalışma örneklemini olarak belirlenen 2.240 kişinin %70,4'ü (n:1577) çalışmaya katılmıştır.

Table 1.
Katılımcıların sosyodemografik özellikleri ile sigara kullanımı arasındaki ilişki

		Total		Hiç içmeyen		Eskiden içen		şu anda içen		χ^2	P*
		n	%	n	%	n	%	n	%		
Yaş	44 ve altı	767	48.6	491	64.0	57	7.4	219	28.6	53.674	<.001
	45 ve üstü	810	51.4	639	78.9	60	7.4	111	13.7		
Medeni durumu	Evli	1069	67.8	776	72.6	78	7.3	215	20.1	31.677	<.001
	Dul/Boşanmış	265	16.8	155	63.8	10	4.1	78	32.1		
	Bekar	243	15.4	199	75.1	29	10.9	37	14.0		
Eğitim durumu	Lise ve altı	1306	82.8	969	74.2	89	6.8	248	19.0	24.210	<.001
	Üniversite ve üstü	271	17.2	161	59.4	28	10.3	82	30.3		
İşgücü durumu	Ev işleri ile meşgul	852	54.0	647	75.9	60	7.0	145	17.1	18.620	<.001
	Diğer	725	46.0	483	66.6	57	7.9	185	25.5		
Gelir durumu	Gelir giderden az	631	40.0	479	75.9	36	5.7	116	18.4	11.753	.019
	Gelir gidere denk	830	52.6	567	68.3	70	8.4	193	23.3		
	Gelir giderden fazla	116	7.4	84	72.4	11	9.5	21	18.1		
En uzun yaşanılan bölge	İl	395	25.0	231	58.5	49	12.4	115	29.1	118.660	<.001
	İlçe	692	43.9	462	66.8	59	8.5	171	24.7		
	Köy	490	31.1	437	89.2	9	1.8	44	9.0		

Kadınlarda tütün ürünü kullanım sıklığı %23,2'dir. Katılımcıların %20,9'u şu anda sigara içmektedir, %19,2'si şu anda her gün düzenli içmektedir, %7,4'ü eski içicidir. Şu anda ya da eskiden sigara kullanan kadınların %49,3'ü ilk sigarasını 18 yaşından önce denemiş. %25,3'ü 18 yaşından önce her gün düzenli sigara kullanmaya başlamıştır. Sigara bırakma yöntemi kullanan kadınların %4,3'ü sigara bırakma polikliniğinden destek almıştır.

Kalitatif bulgular

Kalitatif aşamada elde edilen verilerle kadınlarda tütün kullanımı ile ilgili altı ana tema belirlenmiştir.

Tütün kontrol politikaları

Katılımcılar tütün kontrolü ile ilgili açık ve kapalı alanda tütün kullanımının sürdüğüne; daha fazla yasak koyulmasından ziyade öncelikle var olan yasakların yeterince denetlenmesi gerektiğini dile getirmişlerdir. Katılımcılara göre tütün endüstrisinin kadınları etkilemede kullandıkları yöntemlerin başında medya ve ürün çeşitliliği gelmektedir.

Sigaraya başlama süreci

Tütün kullanan kadınlar sigaraya başlama dönemindeki deneyimleri, duygu ve düşünceleri için en başta merak, özentilik, arkadaşları arasında kabul görme isteği hissettiklerini, bu şekilde kendilerini kanıtladıklarını ifade etmişlerdir.

Sigaranın birey üzerine etkisi

Tütün kullanan kadınlar sigara içerken keyif yaptığını, kendisini iyi ve mutlu hissettiğini, özgür hissettiğini, rahatladığını, dinlendiğini ifade etmiştir.

Sigara kullanım süreci

Sigara kullanım süreciyle ilgili tütün kullanan kadınların çoğunun stres ve sorunlara değindiği, tütün kullanan kadınların yakınlarının bütçeye, uzmanların en çok sosyal yaşama değindiği görülmüştür. Katılımcıların paylaşımlarında küme analizine göre sigara içiminin arttığı dönemler ile stres ve sorunlar sıklıkla bir arada kullanılmıştır.

*"Kadınlar evdeki stresli durumlarda gizli gizli sigara içiyorlar. Ev işleri, eşin baskısı, çocuklar, kayınvalide, görümce gibi... Kimi ailelerde gelinin hiç sözü olmaz, bence ondan dolayı da stres vardır."*26

Sigara bırakma süreci

Katılımcılar sigara bırakmayı kolaylaştıran faktörlerde en önemli birleşenin sosyal destek olduğuna, aile ve arkadaş desteğinin önemine değinmişlerdir. Sigara bırakma hizmeti ve yöntemleri ile ilgili olarak tütün kullanan kadınlarının çoğunun bu konuda bilgi sahibi olmadığı görülmüştür.

Kök nedenler ve bütüncül yaklaşım

TKK çoğu toplumsal cinsiyet eşitsizliğine, TKY toplumun bilinçlenmesi ve farkındalığına, HSP ise daha çok kadının güçlenmesine ve eşitsizliklere değinmişlerdir. Katılımcıların paylaşımlarına göre küme analizinde kadının güçlenmesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, toplumun bilinçlenmesi ve farkındalığı kavramlarının birlikte kullanıldığı görülmüştür.

Tütünle mücadelenin topyekün bir mücadele olması gerektiği, toplumun ve insanların refahı artmadan, eşitsizlikler giderilmeden bu sorunun çözülmemeyeceğine değinilmiştir. Bununla birlikte sektörler arası iş birliğinin, küresel mücadelenin, tütün kullananlara biyopsikososyal yaklaşımın önemine değinmişler, kadınlarda tütün kullanımıyla ilgili mücadelede toplum içindeki sorunlar çözümlenmeden çözüme ulaşılamayacağını vurgulamışlardır.

Tartışma ve Sonuç

Çalışmamızda yaş grupları arasında 44 yaş ve altı grupta 45 yaş ve üstü gruba göre yaklaşık iki kat oranında sigara içiminin daha fazla olduğu görülmüştür. Ülkemizde mevcut yasal düzenlemelere göre sigara satın alabilmek için en küçük yaş sınırı 18'dir. Buna rağmen her gün sigara içenlerin önemli bir kısmının sigaraya 18 yaşından önce başladığı görülmektedir. Gençler arasında tütün kullanımı dünyada ve ülkemizde artma eğilimindedir. DSÖ tarafından Tütünsüz Bir Dünya Günü 31 Mayıs 2020 teması "Endüstrinin Hedefinde Olan Adolesanlar ve Gençler olarak belirlenmiş ve gençlerde tütün kullanımına ilişkin, güncel durumun gözden geçirilmesi için fırsat sağlamıştır.

Çalışmamızda tütün kullanımı konusunda mücadelenin topyekün olması gerektiğine, toplumun güçlenmesi ve iyilik hali sağlanmasıyla tütünle mücadelenin de güçleneceğine değinilmiştir. Bu kapsamda toplumun bilinçlenmesi ve farkındalığının artırılmasının, toplum katılımının ve toplumun ruhsal iyilik halinin önemine değinilmiştir.

Sonuç olarak, kadınlarda tütün kullanım sıklığı özellikle genç yaşlarda endişe vericidir. Kadınlarda tütünle mücadelede başta kadının statüsü ve toplumsal cinsiyet eşitliği olmak üzere kök nedenler ve bütüncül yaklaşımı merkezine alan yeni stratejilere ihtiyaç duyulmaktadır.